

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/35, p. 239-254

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12368>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

BASIN (ULUSAL GAZETELER) 15 TEMMUZ’U NASIL GÖRDÜ?*

*Mustafa İNCE** - Mevlut Can KOÇAK****

ÖZET

Dördüncü kuvvet medyanın olaylar karşısındaki tutumu, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde meydana gelen (önemli) olaylarda genellikle belirleyici olmuştur. Özellikle olağanüstü dönemlerde /durumlarda kitle iletişim araçlarının bu rolü çok daha önemli olmuştur. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi de Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki dönüm noktalarından biridir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın medya aracılığıyla yaptığı çağrıya istinaden sivil vatandaşların darbecilere karşı organize bir şekilde gösterdikleri direnişe, gerek görsel ve gerekse görsel-ışitsel medya da yayınlarıyla destek olmuştur. Medya, alışılmışın dışında, Türkiye’de bugüne kadar yaşanmış darbe ve darbe girişimlerindeki tutumundan farklı bir şekilde hareket etmiştir. Darbecilerin resmi-özel çeşitli medya kuruluşlarına askeri baskın düzenlemelerine ve tehditlere rağmen, medya, darbe karşıtı yayınlar yapmış, demokrasiyi ve halkın iradesini savunmuştur. Medyanın bu cuntaya karşı (demokrasiden yana) tutumu, darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasına katkı sağlamıştır. Bu çalışmada Türkiye’de günlük olarak yayınlanan ve en yüksek tiraja sahip 7 ulusal gazetenin 15 Temmuz 2016 darbe girişimine bakışının irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın literatür kısmında, öncelikle, kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi ve kitle iletişim araçlarının işlevlerine değinilmiştir. Araştırma kısmında ise Türkiye’de ulusal düzeyde günlük olarak yayınlanan yüksek tirajlı (7 ulusal gazete) gazetelerin 16 Temmuz sabahı manşetleri ve birinci sayfalarında yer alan haberler analiz edilmiştir. Çalışmada neticesinde elde edilen bulgulara göre, incelenen gazetelerin tamamının demokrasi ve milli iradeden yana tavır aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler; 15 Temmuz, darbe girişimi, darbe ve medya

* Bu çalışma 18-24 Eylül 2017 tarihinde Endülüs’te düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde (USOS-2017) bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, SMYO, Görsel İşıtsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, El-mek: mince7@hotmail.com

*** Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, SMYO, Görsel İşıtsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü

HOW DID NATIONAL NEWSPAPERS (MEDIA) SEE 15 JULY?

ABSTRACT

The attitude of the fourth force media is often determinant in (important) events that have taken place in the history of the Republic of Turkey.

This role of the press has become even more important, especially during extraordinary periods / situations. The coup attempt of July 15, 2016 is one of the turning points in the history of the Republic of Turkey. In response to the call made by President Recep Tayyip Erdoğan through the media, both visual and audiovisual media supported the organized resistance of the citizens against to the coup plotters. The media has behaved differently from the attitudes in the coup and coup attempts that have been experienced in Turkey unconventionally. This (the democratic side) attitude of the media has contributed to the failure of the coup attempt. In this study, it was aimed to examine the attitude of 7 national newspapers published in Turkey with the highest circulation to the July 15, 2016 coup attempt. In the literature section of the study, the effects of mass media on society and the functions of mass media were mentioned.

In the research part, the headlines and the first pages of the newspapers with high circulation (7 national newspapers) published at the national level in Turkey were analyzed on the morning of 16th July

According to the findings of the study, it was seen that all of the newspapers examined that were in favor of democracy and national will.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Turkey has faced many assaults, confusion, chaos and betrayal before and after the republic's announcement from inside and out. Many of these initiatives have caused many damages in our country. In particular, the military coups and initiatives that have taken place in certain periods have been a dagger that has stuck to the future of Turkey, and it has taken years to compensate for the damages. However, the treacherous coup attempt on July 15, 2016 isn't similar to those on May 27 and September 12, and on February 28. This bloody initiative directed nation's, state's weapons, tanks and planes to the people who wanted to oppose the coup d'etat was entirely outside the order chain of the Turkish Armed Forces. Namely coup attempt is an attempt made by the soldier but not by the military. So it would not be easy to prevent such a sneaky and treacherous attempt, a total struggle would be needed. At this point, state administrators, people, non-governmental organizations and the media should have acted together. It was so.

The position and role of media in society

In other words the media has had a function and a function beyond the news and information since the first time it has emerged. This

Turkish Studies

function varied according to the possibilities and circumstances of the period. It assumes different functions when it is released, when it is subjected to denial, when it is suppressed, when it is supported, when it is freed. Especially when it was able to move freely, it was in voice of public and had effort to publish contents for the benefit of society. This approach carried the media to the 'voice of the public'.

After a while, most of the content the media has begun to be accepted by the public. This has made the media even stronger.

Media functions

This power of the media and its influence on the society, of course, has put a function and a duty beyond merely presenting news to the media. The position of the media depending on many parameters (power, economic structure, ideology, etc.), has shaped its functions. There are different views on the functions of the media.

"The functions of communication are grouped under eight headings, as MacBride points out in his Project 'Many Sound One World.'

According to Daniel Katz, Graeme Burton and Denis McQuail, the media has five main functions. These; 1. Informing, 2. Cultural continuity, 3. Socialization, 4. molding public opinion, 5. Entertaining"(Özdemir 1998: 35-36). Perhaps the most important of these functions is unification or socialization."Socialization: Providing social cohesion by ensuring that the individuals forming the society interact with each other." (Mora, 2008: 6) Individuals that forming society can have different races, origins, beliefs, languages and cultures. It can also hold together people with different characteristics, around the same values. According to Ozankaya, mass media have an important role in providing social support. (Ozankaya, 1980: 161)

This function of the media is particularly important in matters that are interesting for the entire society, especially at extraordinary times. It can lead to the creation of unity and solidarity of the society by explaining the future situations, the negativities to be experienced, the reasons for the total movement about the national issues in question. It can also provide solidarity by reminding positive / negative experiences that have been experienced in the past.

July 15 coup attempt

Turkey has passed through very difficult times in history. So far, there have been many incidents that can be regarded as internal and external chaos. In particular, the military coups and initiatives that have taken place in certain periods have been a dagger that has stuck to the future of Turkey, and it has taken years to compensate for the damages.

The last of these events was an attempt by a group of soldiers in the Turkish Armed Forces to take over the country administration on Friday, July 15, 2016. That night, major military movements took place in many cities of Turkey, especially in Istanbul and Ankara. The fact that the tanks, the soldiers landed on the streets, the warplanes and the helicopters started to fly in the Ankara and Istanbul circles pointed to the event deepening.

It was so. Jets and helicopters bombed the Turkish Grand National Assembly, Ankara Security Directorate, Special Operations Department and TÜRKSAT Gölbaşı facilities.

Coup soldiers invaded bridges, airports, TRT building, such as these critical points to stop the life. However, in terms of the coup d'état, things did not go as they were thought. With the call of President Recep Tayyip Erdogan, the people landed in the squares. He showed resistance against to coup d'état. Prime Minister Recep Tayyip Erdogan and Prime Minister Binali Yıldırım, the authorities in particular government officials said that the initiative was made outside the control of the Turkish Armed Forces. It was frequently emphasized that this initiative, in which the command chain was violated, would be suppressed in a short period of time and that the responsibility would be punished severely. Firstly, the initiative, which was supposed to be easily concluded in favor of the coup, turned into a bloody brutality. Bombs, weapons, tanks, planes were mercilessly used against the public.

However, the increasing resistance of the citizens defeated the coups .The intervention, which continued until July 16 morning, was brought under control by noon and was unsuccessful.

On July 15, 2016 at 22:00, common attitude of, government, public and media against the coup attempt, which was initiated simultaneously in many places, was effective to lead the process. The Government officials showed their determination to explain what they were doing. They also encouraged the people to join the resistance by going down the streets with the people. On the other hand, the national channels made anti-coup publications and made utmost efforts to reach politicians through mass media

Purpose, scope and method of work

Habertürk, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Turkey and Milliyet are the scope of the study, which are published daily in Turkey and reached the highest number of sales in the week of July 15 coup attempt. Within the scope of the study, the numbers of the newspapers published on July 16, 2016 were obtained (16 July 2016) and the news and images on the first page were examined and analyzed. The aim of the study to reveal what kind of attitude the journalist had in the 16 July coup attempt from the extraordinary situation in mass media, which had an influence on the attitudes and behaviors of the people.

Conclusion and evaluation

The coup attempt on 15 July (2016) resulted in the defeat of the coup d'états and the victory of the national will. In the background, there were 249 martyrs and more than 2 thousands veterans that sacrificed their lives for the country, as well as many subjects and events that need to be examined, scrutinized, and questioned. The attitude of the media in this process is also one of the topics to be examined. It is clear that the media has a great influence on society. The attitude of the mass media is particularly important in extraordinary periods. In today's society, it is a fact that the media is very influential on human behavior, and it is a known fact to direct people's behavior. This means that the media can be

transformed into the character of a society in the face of events and situations.

In this context, the attitude of visual, auditory, and audiovisual media has been positive in the victory of the national interest against to coup attempt of July 15th. Both the television and the newspapers have exhibited their attitude towards nationalism and democracy in their publications. Especially the call made by President Recep Tayyip Erdogan through the TVs that night reached to millions in a short time and they went down to the squares.

The newspapers that were prepared at the same night and published their contents by supporting national will and democracy by showing the same attitude. It is possible to see same attitude at the all of national newspapers. However, we have discussed how the 7 national newspapers that are mentioned, evaluated and wrote 15 July.

When we look at the newspapers published on the morning of 16th July separately, Sabah Newspaper put forward the concept of national will on the morning of the coup. It has often emphasized that the people played a leading role, especially in the prevention of the coup.

The Sabah newspaper generally reflected the concept of democracy in all its news. Haberturk newspaper; in the face of the coup attempt, they decided to give speeches of the leaders at ruling and opposition parties. Haberturk came into prominence of common reactions of three parties; the AK Party, the CHP and the MHP against to coup. Again, Haberturk newspaper, as the Sabah newspaper did, has brought the concept of democracy to the forefront. The first pages of Posta newspaper and Hürriyet newspapers publisher similar content on 16 July. Posta newspaper and Hürriyet newspaper shared broadcasts of President Erdogan's call to the public at airport by connecting CNN Turkic smartphones with camcorder conversation at that night. Here, CNN Türk contributed to the foreground. These newspapers also featured news on the first page of the attack on CNN Turk studios by coups, unlike other newspapers.

The Milliyet newspaper also frequently published the news to announce the statements made by Erdogan during the coup d'etat, both in live broadcasts and later. In the news, the nationality journal often emphasized the concept of democracy. In addition, Milliyet published an article emphasizing democracy and the will of the people from the first page and has clearly demonstrated its attitude.

Even Sözcü newspaper, who criticized almost all the actions the government has opposed and the government has done, made news that emphasizes democracy and the republic.

The Sözcü newspaper aimed to contribute to the impression that the opposition party leaders' attitudes against to the coup attempt were a matter of country matter by making as news.

The Turkish newspaper has revealed that the content of news was completely in line with current administration, democracy and people. Just as it was in the Milliyet newspaper, it reflected its own opinion clearly, emphasizing democracy.

Turkish Studies

In general, Haberturk, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Turkey, Milliyet newspapers made news about unity, solidarity and democracy at 16 th July 2016 .The national newspapers that we reviewed have contributed to the conclusion of the process against the coup.

Keywords; Journals on July 15, coup attempt, coup and media

1.Giriş

Türkiye, cumhuriyetin ilanından önce de sonra da içeriden ve dışarıdan pek çok saldırı, kargaşa, kaos ve ihanetle karşı karşıya kalmıştır. Bu girişimlerin birçoğu ülkemizde derin yaralar açmıştır. Özellikle belli dönemlerde yaşanan askeri darbeler ve girişimler Türkiye'nin geleceğine saplanan birer hançer olmuş, ortaya çıkardığı zararların telafisi yıllar almıştır. Ancak 15 Temmuz 2016'da yaşanan hain darbe girişimi, ne 27 Mayıs ve 12 Eylül ne de 28 Şubat'ta yaşananlara benzemektedir. Devletin, milletin uçağını, tankını, silahını, doğrudan darbeye karşı çıkmak isteyen halka doğrultan bu kanlı girişim, tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri'nin emir komuta zincirinin dışında yapılmıştır. Yani darbe girişimi askeriyenin yapmadığı ama asker tarafından yapılan bir girişimdir. Bu yüzden böylesine sinsi ve hain girişimi engellemek pek kolay olmayacak, topyekûn bir mücadele gerekecekti. İşte bu noktada, devlet yöneticilerinin, halkın, sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın birlikte hareket etmesi gerekiyordu. Öyle de oldu.

Geçmişten günümüze Türkiye'de yaşanan darbeleri ve darbe teşebbüslerini halk kitle iletişim araçlarından öğrendi. Teknoloji geliştikçe kitle iletişim araçlarının işlevleri de değişti. Gazeteler, radyolar derken geldiğimiz noktada bu araçların en etkili olanlarının başında televizyon gelmektedir. 15 Temmuz 2016 darbe girişimin önlenmesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bir televizyon kanalı aracılığıyla kitlelere direniş çağrısında bulunması, darbe girişiminin başarısızlığa uğratılmasında kilit noktadır. O gece, başta Türkiye'nin en çok izlenen televizyon kanalları olmak üzere medya, sivil halkın yanında yer alarak darbe karşıtı yayınlar yaptı ve sürecin cuntacılar açısından başarısız olmasına katkıda bulundu. Bu, medyanın başarıyla geçtiği büyük bir demokrasi sınavıydı.

Ertesi sabah yazılı basında da durum farklı değildi. Türkiye'nin en çok satan gazeteleri attıkları manşetlerle darbe karşıtı tutum sergileyerek halkın yanında yer aldılar. Bu durum belki de darbelerde ve darbe girişimlerinde bu güne kadar medyanın gösterdiği en belirgin tavidir. Medya, ne 27 Mayıs 1960 Darbesi'nde, ne 12 Eylül 1980 Darbesi'nde, ne 28 Şubat Darbesi'nde, ne de 27 Nisan E-muhtırasında demokrasi tarafında bu kadar net tutum sergilemişti.

Çalışmada, 15 Temmuz darbe girişiminin yaşandığı dönemde Türkiye'de yayınlanan en çok tiraja sahip (ulusal) 7 gazetenin, 16 Temmuz 2016 tarihindeki sayılarında birinci sayfa manşetleri ve darbe girişimi ile ilgili görsel, haber ve yazıları incelenerek değerlendirilmiştir.

2. Medyanın toplumdaki konumu ve rolü

Medya, bir başka ifadeyle basın, ortaya çıktığı ilk zamanlardan beri haber ve bilgi vermenin ötesinde bir işlev ve fonksiyona sahip olmuştur. Bu işlev ve fonksiyon dönemin imkânlarına ve koşullarına göre değişiklik göstermiştir. Serbest olduğunda, denetime tabi tutulduğuna, baskı altına alındığında, desteklendiğinde, özgür bırakıldığında farklı işlevler üstlenmiştir. Özellikle serbest hareket edebildiği zamanlarda halkın (kamuoyunun) sesi olmuş, toplum yararına içerikler yayınlama çabası içerisinde bulunmuştur. Bu yaklaşım medyayı 'halkın sesi' konumuna taşımıştır. Bir süre sonra medyanın dile getirdiği çoğu içerik, halk tarafından kabul görmeye / benimsenmeye başlamıştır. Bu durum medyayı daha da güçlü hale getirmiştir.

“Medyanın giderek etki alanını genişletmesi ve insan yaşamının hemen her alanına ve anına nüfuz etmesi ile birey/toplum üzerindeki etkisi de artmaktadır. Günümüzde medya, özellikle televizyon, yeniden üreten, şekillendiren, yöneten, kontrol eden ve hatta yargılayıp, infaz eden bir iktidar aracına dönüşmüştür.” (Mora, 2008:6) Bu yönüyle medyanın dördüncü güç olmaktan çıkıp birinci güç konumunda yükseldiği söylenebilir.

“Medyanın her geçen gün bireysel ve toplumsal yaşamda, terminolojide yer alan tanımlamalardan biraz daha farklı ve kapsamlı bir biçimde rol oynadığı görülmektedir. Medya üstlendiği rol ile özellikle eğitimi, kültürü, ekonomisi ve demokrasi deneyimi az gelişmiş toplumları ya da grupları bir anda çalınca bir mecraya, şiddete, coşkuya ya da hüsrana sokabileceği gibi, toplumların aydınlanmasında, kültürel ve eğitimsel kalkınmasında büyük rol alabilir. Bir anlamda medya tüm demokratik anlayışların ötesinde önemli bir güce ulaşmış durumdadır.” (Vural, tarih yok:110)

“Medyanın yaygınlığı ve büyük kitleler üzerindeki etkisi, sürekli olarak medyadan ileti alan ve medyaya bağımlı hale gelen topluluklar oluşmasına neden olmuştur. Medyanın etkilerinin, insanlar arasında örgütlenip kültüre dönüşmesiyle de medyanın yarattığı toplumlar ortaya çıkmıştır. 21. yüzyılda akademik veya halktan grupların ciddi biçimde eleştirdiği medyanın toplumları yönlendirmesi ve yönetmesi sorunu, medyayı bilerek ve seçerek izleyen grupların oluşmasına da yol açarken, medyanın egemenliğini engelleyememiştir (Karppinen ve Moe, 2014, 337).” Toplumlar, yarın için planlarını medyadan aldıkları iletilerle yapan, medyada okudukları etkileyici yazılarla görüşlerini oluşturan, medyada gördükleri ürünlerle evlerini döşeyen, tatillerini medyadan öğrendikleri ve ilginç buldukları yerlerde geçirmek isteyen insanlardan oluşmaktadır (Lentz, 2014, 192). İnsanlar artık medyayı, yaşamak için vazgeçilmez bir kaynak olarak kullanmaktadır.” (Cereci ve Özdemir, 2015: 2-3)

Mutz ve Martin’in ifadeleriyle (2001: 110), “Amerikan medyasına göre, medya denilen araçlar insanlar için çok yararlı bir rol oynamasa da toplumsal yapıda önemli işlevleri olan, topluma biçim vermekten toplumu yönetenleri yönlendirmeye kadar çok geniş bir alanda gücü bulunan unsurlardır.” (Aktaran: Cereci ve Özdemir, 2015:4). Böylesine büyük ve önemli bir gücü elinde bulunduran medyanın toplum üzerindeki etkisi de büyüktür. Bir başka ifadeyle medya toplumu etkileme ve yönlendirme gücüne sahiptir.

“Bu konuda ileri sürülen başka bir görüş ise, kitle iletişim araçlarının toplumdaki tehlikeler, olanaklar ve olaylar hakkındaki farklı kaynaklara kulak veren geleneksel toplumun kitle iletişim araçlarına yönelmesini sağlayarak "dikkati odaklaştırdığı" hususudur. Böylece, ulusal kalkınma ve modernleşme gibi sorunlar üzerinde odaklanmış bir kamuoyu yaratılabilir; bu konuda kişilerarası, sözsel nitelikteki az gelişmiş ülke iletişim alışkanlıklarının biçim, nitelik ve etkileri yönlendirilebilir” (Aziz, 1982: 52-53).

Medyanın işlevleri

Medyanın bu gücü ve toplum üzerindeki etkisi elbette medyaya salt haber sunmanın ötesinde bir işlev ve görev yüklemiştir. Medyanın birçok parametreye (iktidarlar, ekonomik yapısı, ideolojisi vb.) bağlı olan pozisyonu ise işlevlerini şekillendirmiştir. Medyanın işlevleri konusunda farklı görüşler mevcuttur.

“MacBride’in “Birçok Ses Tek Bir Dünya” isimli raporunda belirttiği gibi iletişimin işlevleri sekiz başlık altında toplanmıştır. Bunlar; habercilik, toplumsallaştırma, motivasyon, tartışma-diyalog, eğitim, kültürel geliştirme, eğlence ve bütünleştirme işlevleridir.” (Savaş, 2004:2)

“Daniel Katz, Graeme Burton ve Denis McQuail’e göre medyanın beş temel işlevi vardır. Bunlar; 1. Bilgilendirme, 2. Kültürel devamlılık, 3. Toplumsallaştırma, 4. Kamuoyu yaratma, 5. Eğlendirme” (Özdemir 1998: 35-36).

Gabrial Trade ise basının bilgilendirme, kamu gözcüsü, kamuoyu oluşturma gibi işlevlerinin olduğunu savunmuştur. “Gabriel Tarde, basına yalnızca bilgi dağıtıcısı veya gündem tedarikçisi değil; aynı zamanda ulus inşasının güçlü bir faili gözüyle bakar. Bu yaklaşıma göre basın, ulusal birlik ve bütünleşmenin asli unsuru, önemli bir failidir. Okuyucuları tarafından paylaşılan gazete dili ve gazetelerin ulaştığı tiraj, milletin sınırlarını tanımlar. Basın, gazete gündeminin ortaklaşa okunması deneyimi aracılığıyla kolektif zihinde Benedict Anderson’un “hayalî cemaat” olarak adlandırdığı bir ulus bilincini inşa eder (Katz, 2000: 123-126).” (Aktaran: Çebi, 2013: 11)

Bu açıklamalar ışığında medyanın birkaç önemli işlevinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan birisi bilgilendirmedir; Medyanın bilgilendirme işlevi, yaşadığımız toplumda, içinde bulunduğumuz gezegende, yakın çevrede ve uzak çevrede meydana gelen olaylardan haberdar olma, bilgilendirme, fikir edinme, önlem alma ve hatta vizyon oluşturmamıza katkı sağlamaktadır. Dünyada olayların çok hızlı değişmesi, gelişmesi ve küreselleşmeyle birlikte medyanın bu işlevi daha da önem kazanmıştır.

Medyanın ikinci bir işlevi kamuoyu oluşturmaktır; Kamuoyu kavramı ortaya çıktığı ilk zamandan beri önemini artırarak günümüze ulaşmıştır. Bugün artık kamuoyunun göz ardı edilmesi imkânsızdır. Kamuoyunun oluşmasını sağlayan ve adeta bir çimento görevi üstlenen birleştirici unsur ise medyadır. Medya, tek tek bulunduğu önemli bir güç sayılmayan ancak birleştiğinde büyük bir kuvvete dönüşen fertlerin topyekûn hareket etmesini sağlayan ana mekanizmadır. Bu yönüyle medya, kitleleri birleştiren, aynı ülküde buluşturan ve toplu hareketi sağlayan tetikleyici bir işlev görmektedir. Özellikle toplumu ilgilendiren, ortak değerleri temsil eden olaylar karşısında toplumu bilgilendirerek ve o konu üzerine dikkat çekerek kamuoyu oluşmasını sağlamaktadır. Toplum yönetenlerin ve yetkililerin yaptıkları ya da yapmadıkları olaylar veya durumlarla ilgili olarak da aynı tavır söz konusudur.

Kültür (taşıyıcılığı) medyanın bir başka işlevidir. Toplumlara var eden ve devamlılığı esas olan kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında basın rolü büyüktür. “Basın, kültürel tarih, gelenek, görenek, inanç benzeri toplumsal değerleri aktararak, geçmiş kuşaklarla bağlantımızı kurarak kültürel devamlılığı sağlamaktadır.” (Mora, 2008:6) Aynı zamanda kültürel etkileşime de aracılık ederek toplumların kültürel açıdan gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca kültürel değişimin ya da gelişimin (etkileşimiz) olumlu- olumsuz yansımaları da medyanın sorumluluğundadır.

Eğitim ve eğlendirmeyi medyanın diğer bir işlevi olarak sayabiliriz; gerek görsel, gerek işitsel, gerekse görsel-işitsel medyanın (medya aracını satın aldıktan sonra) içeriğini ücretsiz sunması bireylerin bu araçlara olan ilgisini ve bağımlılığını artırmıştır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayanların eğlence için ayırabilecekleri bütçe sınırlıdır. Bu yüzden medyanın sunduğu ücretsiz içerik cazip gelmektedir. Bu durumdan hareketle medya “Müzik, yarışma, dizi filmler benzeri çeşitli programlar aracılığı ile toplumun iyi vakit geçirmesini sağlamaya yönelik yayınlar yapmaktadır.” (Mora, 2008:6) Medya aynı zamanda eğitici ve bilgilendirici programlarla toplumların gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Bu işlevler arasında belki de en önemlisi birleştirme ya da toplumsallaştırma. “Toplumsallaştırma: Toplum oluşturulan bireylerin birbiri ile etkileşmesini sağlayarak toplumsal birliği sağlamaktadır.” (Mora, 2008:6) Toplum oluşturulan bireyler farklı ırk, köken, inanç, dil ve kültüre sahip olabilir. Bu farklı özelliklere sahip insanları bir arada tutabilecek, aynı değerler etrafında birleştirebilecek olan yine medyadır. Ozankaya’ya göre, toplumsal dayanışmanın karşılanabilmesinde kitle iletişim araçlarının önemli rolü bulunmaktadır. (Ozankaya, 1980:161)

Turkish Studies

Özellikle olağanüstü dönemlerde ve toplumun tamamını ilgilendiren konularda medyanın bu işlevi önem kazanmaktadır. Söz konusu ulusal meselelerle ilgili gelecekte karşılaşılabilecek durumları, yaşanacak olumsuzlukları, topyekûn hareket etmenin gerekçelerini açıklayarak toplumunu birlik ve beraberlik oluşturmaya öncülük edebilir. Yine geçmişte yaşanmış olumlu/olumsuz tecrübeleri hatırlatarak dayanışmayı sağlayabilir.

Ayrıca medya, toplumdaki farklı demografik ve kültürel özelliklere sahip olan bireylerin birbirleriyle uyum içerisinde yaşamasını sağlamaya yönelik içerikler sunabilir. “Toplumsallaşma, toplumdaki değerlerin, inançların, davranışların birey tarafından benimsenme sürecidir.” (Alkan 1989: 5). Kitle iletişim araçları bu benimseme sürecini kolaylaştırabilir ve hızlandırabilir. “Toplumsallaşma süreci, bireyin, yaşamdaki rol ve görevlerini, aile, okul, çalışma ortamı, medya benzeri kurumlardan öğrenerek yaşama uyum sağlaması ve geçmişte yaşanmış, şimdi yaşanmakta olan ve gelecekte yaşanacaklar için bir dünya görüşü kazanması olarak tanımlanabilir” (Güvenç 1996: 40-41). Günümüzün heterojen yapıları toplumlarda bireylerin bir arada yaşamalarının sağlanabilmesi için toplumsal değerlerin yani kültürün, kitle iletişim araçları aracılığı ile alıcılara iletilmesi gerekmektedir. Toplumsallaştırma işlevine bağlı olarak kitle iletişim araçları toplumun amaçlarını belirterek bağımsızlık, özgürlük, insan hakları vb. çeşitli değerleri canlı tutar, yüceltir ve bir bakıma motivasyon işlevini gerçekleştirir.

15 Temmuz darbe girişimi

Türkiye, tarihte çok çetin dönemlerden geçmiştir. Bugüne kadar iç ve dış odaklı kaos sayılabilecek birçok olay yaşanmıştır. Özellikle belli dönemlerde yaşanan askeri darbeler ve girişimler Türkiye'nin geleceğine saplanan birer hançer olmuş, ortaya çıkardığı zararların telafisi yıllar almıştır. Bu olayların sonuncusu Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bir grup askerin 15 Temmuz 2016 Cuma gecesi ülke yönetimini ele geçirmek amacıyla başlattığı girişimdir. O gece başta İstanbul ve Ankara olmak üzere Türkiye'nin birçok şehrinde büyük askeri hareketlilikler yaşanmıştır. Tankların, askerlerin sokağa inmesi, savaş uçakları ve helikopterlerin Ankara ve İstanbul semalarında uçmaya başlaması ise olayın vahametinin derinleşeceğine işaret ediyordu. Öyle de oldu. Jetler ve helikopterler başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere, Ankara Emniyet Müdürlüğünü, Özel Harekât Daire Başkanlığını ve TÜRKSAT Gölbaşı tesislerini bombaladı. Darbeci askerler, Köprüler, Havalimanları, TRT binası gibi kritik noktaları işgal ederek, hayatı durdurmayı amaçladı.

Ancak darbeciler açısından işler hesaplandığı gibi gitmedi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla halk meydanlara indi. Darbecilere karşı direniş gösterdi. Başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım olmak üzere hükümet yetkilileri Televizyonlardan bu girişimin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kontrolü dışında yapıldığı açıklandı. ‘Emir komuta zincirinin ihlal edildiği bu girişimin kısa süre içerisinde bastırılacağı ve sorumluların en ağır şekilde cezalandırılacağı’ sık sık vurgulandı. İlk başta darbeciler lehine kolaylıkla sonuçlandırılacağı düşünülen girişim, hesaplar tutmayınca kanlı bir vahşete dönüştü. Bombalar, silahlar, tanklar, uçaklar acımasızca halka karşı kullanıldı. Ancak vatandaşların giderek artan direnişi darbecileri çaresiz bıraktı. 16 Temmuz sabah saatlerine kadar aralıklarla devam eden girişim, öğle saatlerine doğru kontrol altına alındı ve başarısızlığa uğratıldı.

15 Temmuz 2016 saat 22.00 sıralarında birçok yerde eş zamanlı olarak başlatılan darbe girişimine karşı hükümetin, halkın ve medyanın ortak tavrı, sürecin yönetilmesinde etkili oldu. Hükümet yetkilileri yaptıkları açıklamalarla kararlılıklarını gösterdiler. Ayrıca halkla beraber sokaklara inerek direnişe katılmaları halkı daha da cesaretlendirdi. Öte yandan ulusal kanallar darbe karşıtı yayımlar yaptılar ve siyasilerin kitle iletişim araçları vasıtasıyla vatandaşlara ulaşması için azami gayret gösterdiler.

Turkish Studies

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın kapsamını, Türkiye’de (ulusal) günlük olarak yayınlanan ve 15 Temmuz darbe girişiminin yaşandığı hafta en çok satış rakamına ulaşan Habertürk, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye ve Milliyet gazeteleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında söz konusu gazetelerin 16 Temmuz 2016 günü yayınlanan sayıları elde edilmiş, (16 Temmuz 2016 günü) manşetleri ile birinci sayfada yer alan haberler ve görseller incelenerek analizi yapılmıştır. Çalışma, halkın tutum ve davranışlarında etkisi bulunan kitle iletişim araçlarından gazetenin, olağanüstü durumlardan olan 16 Temmuz darbe girişiminde nasıl bir tavır sergilediğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Habertürk Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde ‘Demokrasiden taviz yok’ manşetiyle çıkan Habertürk gazetesi, başarısız darbe girişimi ile ilgili haberi manşetin açılımını yapan şu cümlelerle aktarmıştır: ‘Başbakan Yıldırım: Demokrasiden asla taviz verilmeyecek. Demokrasi kazanacak.’ Haberde ayrıca halkın elinde bayraklarla sokaklarda olduğu tam sayfa resim kullanılmıştır. Böylece halkın darbe karışındaki tavır gösterilerek haberin manşeti ile fotoğraf arasında bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Haberde ayrıca ‘milli iradeye kalkışma’ ve ‘demokrasi kazanacak’ şeklinde Binali Yıldırım’ın konuşmalarına yer verilmiş ve böylece fotoğrafta olduğu gibi manşeti bütünleyen bir söylem üretilmiştir.

Aynı sayfada, gazete, ‘Halkın gücünün üstünde güç yoktur’ sürmanşetiyle çıkmıştır. Başarısız darbe girişimiyle ilgili haberin sürmanşetin açılımını da yapan gazete haberi şu cümlelerle aktarmıştır: ‘Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan dün akşam yaşananların ardından gece yarısı Atatürk Havalimanı’na geldi. Yaşananlara ilgili şunları söyledi; Halkın gücünün üstünde bir güç tanımadım, ben de meydana olacağım’ sözlerine yer vermiştir. Haber ‘TSK’daki azınlık’ ve ‘Bedelini ödeyecekler’ alt başlıklar üzerine inşa edilmiştir. Haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın resimde kullanılmıştır.

‘Darbe girişimi’ başlıklı başka bir haberde Türk Silahlı Kuvvetleri içinde bir grubunun dün gece Türkiye’nin farklı yerlerinde bir kalkışmaya giriştiğini, meclisin toplandığını, bu sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni vuran bir helikopter ve uçağın düşürüldüğünü ve girişimin püskürtüldüğünü belirten ‘özet’ niteliğinde kısa bir habere yer verilmiştir.

Ana Muhalefet Partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun darbe girişimiyle ilgili sözleri yine gazetenin ilk sayfasında yer almıştır. Bu haber, Habertürk’de ‘Kılıçdaroğlu: Demokrasimize sahip çıkıyoruz’ başlığıyla yer bulmuştur. Kılıçdaroğlu’nun bu ülkenin darbelerden çok çektiğini, aynı sıkıntıların yeniden yaşanmasını istemediklerini, demokrasiye ve cumhuriyetimize sahip çıkıyoruz sözleri haberde yer almıştır. Yine bu yazının hemen altında yer alan, ‘Bahçeli: Hiçbir kalkışma kabul edilemez’ başlıklı haberde MHP genel başkanı Devlet Bahçeli’nin söylediği ‘Türkiye Cumhuriyeti olağanüstü ve gayrimeşru bir durumla karşı karşıyadır. Hiçbir kalkışma kabul edilemez. Hükümetin yanındayız’ şeklindeki sözleri haberin içinde yer almaktadır. Gazete iki muhalefet partisi liderinin birbirine benzer sözlerini ön plana çıkartarak darbe girişimi karşısında iktidarıyla ve muhalefetiyle bir birlik oluştuğunu gösterme yönünde haber oluşturmuştur. Kılıçdaroğlu ve Bahçeli’nin konuşmalarından alınan sözlerin doğrudan haberin başlığı olarak verilmesi, gazetenin söylenenleri desteklediği şeklinde değerlendirilebilir.

Habertürk gazetesinin 16 Temmuz 2016 tarihinde birinci sayfasında çıkan haberlerin ortak özelliği Sabah gazetesi ile benzerlik taşımaktadır. Sabah gazetesinde olduğu gibi üç siyasi parti liderinin de başarısız darbe girişime karşı aldıkları ortak tavır ön plana çıkartılmıştır. Yine Sabah gazetesinde olduğu gibi haberde demokrasi kavramı ön plana çıkartılmıştır.

Sabah Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde 'FETÖ'cü darbeye milli irade tokadı' manşetiyle çıkan Sabah gazetesi, manşet üstü başlık olarak, 'TSK'daki bir grup hainin girişimi halktan döndü 'Edirne'den Kars'a bütün Türkiye demokrasi için ayakta' başlıklarını kullanmıştır. Sabah gazetesi darbe girişimiyle ilgili haberin manşetini ise şu cümlelerle aktarmıştır: 'Ordu içindeki küçük bir FETÖ cuntasının alçakça darbe girişimine milli iradeden ağır tokat geldi. Tüm yurttan sokağa çıkan vatandaşlar güçlü bir şekilde demokrasiye sahip çıktı.' Sabah gazetesi bu haberle darbe girişimini milli iradenin (halkın) engellediğini belirtmiştir. Elllerinde Türk bayrakları ile meydanı dolduran bir kalabalığın kullanıldığı fotoğraf için gazete 6 sütunluk geniş bir alan ayırmıştır. Sabah gazetesi bu fotoğrafta Türk bayrağını boynundan sırtına sarkıtmış başörtülü bir kadın ile hemen yanında olayları görüntülemeye çalışan başı açık bir başka kadını (kadrolayıp) göstererek halktan her kesimin darbeye karşı olduğu iması oluşturmaya çalışmıştır. Gazete, hem haberin manşetinde hem de fotoğrafta, milli iradeyi ön plana çıkaran bir söylem üretme yoluna gitmiştir.

Yine manşetinin sol kenarında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın baş plan çekilmiş bir resminin altına Erdoğan'ın konuşmasından alıntı yapılarak 'Gerekli cezayı alacaklar' ve 'FETÖ tamamen temizlenecek' ara başlığıyla, Erdoğan'ın sözleri haberleştirilmiştir. Sabah gazetesinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ifadelerini yorum yapmadan yayınlaması, açıklamaları destekler şekilde bir söylem oluşturmuştur diyebiliriz.

Gazetenin manşetinde kullanılan fotoğrafın içinde yer alan başka bir haberde 'Halk tankların üzerine çıktı' başlıklı haberdur. Gazete bu haberi okuyucusuna şu cümlelerle aktarmıştır: 'FETÖ'nün alçak girişimi üzerine tüm Türkiye'de vatandaşlar sokaklara döküldü. Vatan Caddesi'ndeki Emniyet binasının önüne giden tankların üzerine çıkan halk 'asker kışlaya' sloganları atınca tanklar bölgeden ayrılmaya başladı' haberde vatandaşların darbeye karşı nasıl mücadele ettikleri ve başarılı oldukları yönünde bir söylem üretilmiştir. Habere ilgili olarak bir vatandaşın tankın (askeri aracın) önünde duran fotoğraf karesi gösterilerek, haberin başlığını pekiştiren bir söylem üretilmiştir.

Sabah gazetesinin birinci sayfasında yer alan bir diğer haber ise; 'Parlamento demokrasiye sahip çıktı' başlıklı haberdur. Sabah gazetesi bu haberi şu cümlelerle aktarmıştır: 'Alçak darbe girişimine karşı Parlamento tek yürek odu. İktidar ve muhalefet liderleri FETÖ'cü darbe girişimine karşı milletin ve devletin yanında olduklarını söyledi.' Sabah gazetesi bu haberde de bütünleştirici bir söylem üretmiştir. Söz konusu haberde gazete, üç siyasi partinin liderleri; Ak Parti Genel Başkanı Başbakan Binali Yıldırım, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin fotoğraf kareleri kullanarak haberin başlığı ile bütünlük sağlanmıştır. Parti Genel Başkanlarının darbe karşıtı cümlelerine yer vererek birlik vurgusu oluşturmaya çalışmıştır.

Sabah gazetesinin 16 Temmuz 2016 tarihinde birinci sayfasında çıkan haberlerin ortak özelliği darbeyi engellenmesinde milli iradenin önemine dikkat çekilerek ülkenin her kesiminden darbeye karşı ortak bir tepki oluştuğu yönünde haberler oluşturulmuştur. Haberlerde ayrıca sık sık, 'milli irade', 'halk', 'demokrasi' kavramları kullanılmıştır.

Posta ve Hürriyet Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde 'Yaşasın Demokrasi' manşetiyle çıkan Posta gazetesi, fotoğraf olarak tankların üzerine çıkmış (tankları ele geçirmiş) ve slogan atan insanları kullanmıştır. Haber, 'Köprüleri işgal ettiler', 'Başbakan: bu bir kalkışma', 'Erdoğan CNN'in yayınında', 'Kalk sokaklara döküldü' alt başlıklar üzerine inşa edilmiştir. Posta gazetesi, aslında bir yerde darbe girişiminin başlangıcından başlayarak devam eden süreçte yaşananları birkaç kısa alt başlıklar halinde sıraya koymuştur. Haberde ayrıca 'Erdoğan CNN Türk yayınında' ve 'Halk sokaklara döküldü'

Turkish Studies

başlıklarının ardı ardına kullanılması Erdoğan'ın halkı sokaklara ve meydanlara davet etmesinde CNN Türk yayının etkili olduğunu izlenimi verilmeye çalışılmıştır.

Posta gazetesi manşet üstü başlık olarak 'Bir grup asker darbe yapmak istedi halk izin vermedi' başlığını kullanılmıştır. Posta gazetesi yine Sabah gazetesinin de öne çıkardığı gibi darbenin engellenmesinde halkın iradesine vurgu yapmıştır.

'17 Polis Şehit' başlıklı başka bir haberde, darbecilerin, Ankara Emniyetinin Gölbaşındaki Özel Harekât Dairesi ve MİT binasını ele geçirmeye çalıştığı, darbecilerin helikopterlerle bu binalara atış açtığını belirtmiştir. Haberde, Anadolu Ajansının, Özel Hareket Daire Başkanlığı'nda darbecilere direnen polislerden 17'sinin şehit olduğu ile ilgili ifadelerine yer verilmiştir. Gazete ayrıca Ankara Emniyet Müdürlüğü binasının saldırıya uğradığı, yıkıntı ve yangın görüntülerinin olduğu bir resim kullanarak bu ifadeleri somutlaştırılmıştır.

Aynı sayfanın sol alt köşesinde 'Darbeciler Doğan Medya Center'ı Bastı' başlıklı haberde, içinde Hürriyet gazetesi, Kanal D ve CNN Türk'ün bulunduğu İstanbul Bağcılar'daki Doğan Medya Center'a 03.30'da helikopterlerle gelen 7 darbeci askerin binayı bastığıyla ilgili habere yer verilmiştir. Burada kurulmak istenen söylem, darbecilerin Doğan Medya Grubuna karşı olduğu yönündedir. Haber'de fotoğraf olarak ise CNN Türk'ün boş stüdyosu gösterilmiştir.

Yine aynı sayıda ve sayfada 'Meclise bomba attılar' başlıklı haberde, darbecilerin uçaktan Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının dikmen giriş kapısı yakınlarını bombaladığı, vekiller ve gazetecilerin mecliste olduğunu 2'si ağır 12 kişinin yaralandığının yaralıları arasında milletvekillerinin olmadığını haberde aktarılmıştır. Gerek haber başlığıyla, gerekse haberin kurgulanış biçimiyle, darbe Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı yapıldığı yönünde bir söylem üretilmiştir. Haberde ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmi de kullanılmıştır.

16 Temmuz 2016 yılında yayınlanan 'Ak Parti'nin isim babası reklamcı Erol Olçak ve oğlu köprüde öldü' başlıklı haberde, Boğaziçi Köprüsü başta olmak üzere İstanbul'da halk ve polisin birlik olduğunu darbeci askerlerle çatıştığını, köprüdeki çatışmada Ak Parti'nin reklamcısı olarak tanınan ve Erdoğan'ın bütün seçim kampanyalarını yürüten ARTER ajansın sahibi Erol Olçak ile 16 yaşındaki oğlu darbecilerin açtığı ateşte öldüğü haberine yer verilmiştir. Haberde resim olarak ise sadece Erol Olçak'ın resmine yer verilmiştir.

Posta gazetesinin ilk sayfasında dikkatlere sunulan en önemli haberlerden birisi de kuşkusuz, gazetenin alt taraflarında yer alan 'Genelkurmay Başkanı operasyonla kurtarıldı' başlıklı haber olmuştur. 'Darbe girişiminin başladığı ilk anlarda Genelkurmay Karargâhında çatışma yaşandığı, Genelkurmay Başkanı Org. Hulusi Akar, darbeciler tarafından rehin alındığı ortaya çıktığı, Hulusi Paşa'nın yaralandığı iddiası ortalarda gezdiği, Saat 02. 45'te MİT Basın Sözcüsü Nuh Yılmaz, Org. Akar'ın kurtarıldığını duyurduğu haberine yer verilmiştir. Haberde 'rehin alındığı ortaya çıktı' ifadesi haberin gerçekliği yönünden son derece işlevseldir. Çünkü kuşkuya yer bırakmadan kesin bilgiler doğrultusunda yapılandırılmıştır. Haberde fotoğraf olarak ta Hulusi Akar'ın resmi kullanılmıştır.

Gazetenin ilk sayfasının en altında 'Saray'da gözaltı' başlığıyla, Ankara Beştepe'de bulunan Cumhurbaşkanlığı Sarayı'na girmek isteyen askerlerin polis tarafından gözaltına alındığıyla ilgili küçük bir habere yer verilmiştir. Darbeci askerlerin elleri kelepçelenmiş fotoğrafları da gösterilerek haberin başlığı ile fotoğraf arasında bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Yine bu görüntüyle darbecilerin kontrol altına alındığı izlenimi oluşturulmaya çalışılmıştır.

16 Temmuz 2016'da Hürriyet ve Posta Gazetelerinin birinci sayfalarında aynı haber ve görseller kullanılmıştır. 16 Temmuz 2016 tarihinde 'Darbeye Geçit Yok' manşetiyle çıkan Hürriyet

gazetesi, 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili haberin üst başlığında ise 'Bir Grup Asker Darbe Yapmak İstedi Halk İzin Vermedi' ifadesi kullanılmıştır. Posta gazetesinden tek farkı ise manşetiydi.

Sözcü Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde mükerrer sayı çıkararak sözcü gazetesi, darbe girişimini manşetten "Cumhuriyet ve Demokrasi kazandı" başlığıyla vermiştir. Haberin üst başlığında ise "Erdoğan, TSK içindeki paraleller darbe girişiminde bulundu, 'teslim olmayız' dedi. Halk sokağa döküldü..." ifadelerine yer verilmiştir. Aynı başlığın altında da 'Dün gece Türkiye'de büyük kaos yaşandı... Ordudaki Fethullahçı askerler hükümeti silahla devirmeye kalkıştı... Ankara ve İstanbul'da askerle polis çatıştı... Ankara'da 18 polisin şehit olduğu duyuruldu... Kalkışma bastırıldı...' şeklindeki olayları özetleyen kısa cümleler kullanılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Yıldırım'ın televizyonlardan söylediklerine yer verilen haberde camilerden anonslar yapıldığına da değinilmiştir. Gazete bu haberi siyah zeminde vererek olayı daha dikkat çekici ve üzücü olarak nitelendirme çabası göstermiştir. Haberin sol altında Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak'ın bulunduğu resim yayınlanmıştır. Haberde Erdoğan'ın havaalanındaki açıklamalarına değinilmiştir.

Yine sayfanın sol alt köşesinde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 'Demokrasiye Sahip Çıkalım' ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 'Hükümetin Yanındayız' açıklamaları tırnak içine alınmadan yayınlanmıştır. Haberdeki bu ifadeler gazetenin kendi görüşümü gibi sunulmuştur.

Gazetenin sağ yanında ise meydana gelen vatandaşların ve askerlerin bulunduğu fotoğrafın altında 'Millet Taksim Meydanı'na akın etti', Hemen altında ise askerlerin köprüyü kapattıkları bir fotoğrafa yer verilerek 'Darbeci Askerler Köprüleri Tuttu' başlığı altına birer cümlelik açıklamalar eklenmiştir.

Gazetenin en alt orta kısmında ise 'Cumhuriyet Tarihinde Bir İlk; Millet Meclisine 3 Kez Bomba Atıldı' başlığıyla bir haber yer almıştır. Haberin altına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bombalandığı bir fotoğrafa da yer verilmiştir.

Türkiye Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan Türkiye gazetesi, 'Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan; Bedelini Ağır Ödeyecekler' manşetiyle çıkmıştır. Gazete, Türkiye (gazetesi) başlığının sağ yanına, Türkiye gazetesinin görüşü olarak 'Ölene kadar demokrasimizin, başkomutanımızın yanındayız...' ifadesine yer vererek tavrını ve tarafını net bir şekilde açıklamıştır. Tankı durdurmaya çalışan ve tankın üzerine çıkan insanların bulunduğu bir fotoğraflandığı yayınlayan gazete, 'Millet tankın önüne geçti', 'FETÖ terörüne lanet', başlıklarıyla kendi görüşünü haberleştirmiştir. Erdoğan'ın açıklamasına, 'Kaldığım otele bile bomba atmışlar' başlığıyla yer veren gazete Erdoğan, demokrasi ve milli iradeyi ön plana çıkarmıştır.

Birinci sayfanın en alt kısmında CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun, 'Darbecilere hayır, demokrasiye evet', MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 'Hükümetin yanındayız' açıklamalarını şerit şeklinde vermiştir.

Türkiye gazetesi, ürettiği içeriklerde tamamen mevcut yönetimin, demokrasinin ve halkın yanında olduğunu ortaya koymuştur.

Milliyet Gazetesi

16 Temmuz 2016 tarihinde 'Cumhurbaşkanı halkı meydanlara çağırdı; Darbeciler Başarılı Olamaz' manşetiyle çıkan Milliyet gazetesi, 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili haberin manşetinde

açılımını da yapan şu cümlelerle ifade etmiştir. ‘Erdoğan; şuan ülkenin Cumhurbaşkanı olarak şunu çok açık söylüyorum, kurucusu olduğum partinin tüm mensupları, bunun yanında milli iradeyi oluşturan Cumhurun kendisini şehirlerimizin meydanlarına davet ediyorum. Meydanlarda halkımızla el ele olacağız ve bu kalkışmayı yapanlara gereken dersi orada vereceğiz’ dedi. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerine yorum yapılmadan verilmiş olmakla birlikte Erdoğan’ın söz konusu sözleri manşet olarak verilmesi tırnak içine alınmadan gazete tarafından sözlerin desteklenmesinin bir işareti olarak değerlendirilmektedir.

Aynı sayıda Milliyet gazetesinin sürmanşetinde yer alan ‘TSK içinde bir grup darbe girişimde bulundu; Olağanüstü Gece’ başlıklı haberde, Ankara’da jetlerin uçtuğu, İstanbul’da tankların havaalanı ve köprüleri kapattığı, Genelkurmay, MİT ve Ankara Emniyet Müdürlüğü’nde çalışmaların yaşandığı şeklinde olaylar aktarılmıştır. Bu açıklamanın bulunduğu yerin altında tankın köprüyü kapattığı fotoğrafa yer verilmiştir böylece haberin fotoğrafla bütünleşmesini sağlama yoluna gidilmiştir.

Aynı sayfada dikkatlere sunulan başka bir haber ise ‘Demokrasinin Yanındayız’ başlığını taşımaktadır. Haberde Türkiye’nin bir kez daha askeri darbe girişimiyle karşı karşıya kaldığını, Askeri darbelerle sık sık kesintiye uğramış olsa da Türk halkı bölgesinde demokrasi yaşatmayı başardığı belirtilmektedir. Haberde ayrıca Avrupa Birliği’ne tam üyelik müzakeresi sürdüren ülkemizde, demokrasinin bir kez daha askeri darbeye askıya alınması kabul edilemeyeceğinden bahsedilmiştir. Haberde, vatandaşların ellerinde Türk bayrakları ile meydanları doldurduğunu gösteren resim de kullanılmıştır. Hem haberin başlığı hem de haberin kurgulanış biçimiyle, Milliyet gazetesi demokrasi kavramına sık sık vurgu yapma yoluna gitmiştir.

Başbakan Yıldırım’ın ‘Kalkışmaya İzin Vermeyeceğiz’ başlığıyla verilen açıklaması da, sayfanın önemli haberlerinden birini oluşturmaktadır. Haberde Başbakan Yıldırım’ın, ordunun içinde bir grubun kalkışma girişiminde bulunduğu ve bunu yapanların en ağır bedeli ödeyeceklerine yönelik açıklamalarına yer verilmiştir.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun darbe girişimiyle ilgili açıklamasının yer aldığı haber ‘İnancımızı koruyoruz’ başlığıyla duyurulmuştur. Kılıçdaroğlu’nun bu ülkenin darbelerden çok çektiğini, aynı sıkıntıların yeniden yaşanmasını istemediğiyle ilgili açıklamaları aktarılmıştır. Haberde, Kemal Kılıçdaroğlu’nun söylemi gazetenin de savunduğu söylemle (demokrasi söylemiyle) örtüştürülmüştür.

Aynı sayfada, MHP lideri Devlet Bahçeli’nin darbe girişimiyle ilgili olarak Başbakan Binali Yıldırım ile yapmış olduğu telefon görüşmesi haberleştirilmiştir. ‘Kabul Edilemez’ başlığını taşıyan haberde, Başbakan kaynaklarından yapılan açıklamalara dayandırılan bilgilere göre, Bahçeli’nin hükümetin yanında olduğunu belirttiği aktarılmıştır.

‘Bildiri’ başlıklı diğer bir haberde, darbe girişiminde bulunan askerlerin 22.36’da TRT ekranlarında yapmış oldukları açıklamalara yer verilmiştir. Haber fotoğraf kullanılmadan verilmiştir.

‘Beştepe’ye girmeye çalıştılar’ başlıklı başka bir haberde de, gazete, olayların başladığı saatlerde bir grup askerin Beştepe’deki Cumhurbaşkanlığı külliyesine girmeye çalıştığını çatışma seslerinin de yükseldiğini, olayda 3’ü rütbeli 13 askerin gözaltına alındığıyla ilgili haber oluşturmuştur. Haberde ayrıca darbeci askerlerin elleri kelepçelenmiş fotoğrafları da kullanılmıştır. Böylece darbeciler açısından başarısızlık vurgusu yapılmıştır.

Aynı gün yayınlanan birden fazla haberde gazete, hem siyasi iktidar hem de muhalefet parti liderlerinin temsilcilerinin açıklamalarını haberleştirilmiştir. Bu haberlerde kullanılan başlıkların hemen hemen hepsi bu darbe girişimi karşısında üç siyasi partinin ortak tepki koyduğu yönünde inşa

edilmiştir Böylece gazete, iktidar ve çevresindeki kayakları sürekli konuşurmak yerine bütünleştirici haberler yapma yoluna gitmiştir.

Milliyet gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak birinci sayfanın sol kısmında, gazetenin ortasından sayfanın sonuna kadar 2 sütun genişliğinde bildiri niteliğinde bir yazı yayınlamıştır. Yazıda darbelerin kabul edilemeyeceğine, Türk halkının bölgede demokrasiyi yaşatma adına yıllardır çaba gösterdiğine vurgu yapılmıştır. Milliyet'in kendi görüşlerini belirten ve darbe girişimine karşı söylemlerini içeren yazıda, cumhuriyete, demokrasiye ve Atatürk'ün çağdaş medeniyet yoluna vurgu yapılmıştır. Gazete, Milliyet'in her zaman demokrasinin yanında yer aldığını iddia etmiştir. Gazete Güneri Cıvaoglu'nun 'Demokrasi İlelebet' başlıklı yazısını da yayınlayarak demokrasiyi savunan bir tavır takınmıştır.

Sonuç ve değerlendirme

15 Temmuz (2016) darbe girişimi, darbecilerin mağlubiyeti, milli iradenin zaferiyle sonuçlandı. Geride ise, vatan için canını feda eden 249 şehit ve 2 binden fazla gazinin yanı sıra, incelenmesi, irdelenmesi, sorgulanması gereken birçok konu ve olay kaldı. Bu süreçte medyanın tutumu da incelenmesi gereken konulardan biridir. Öyle ki medyanın toplum üzerinde büyük etkisi olduğu açıktır. Kitle iletişim araçlarının tutumu özellikle olağanüstü dönemlerde oldukça önemlidir. Günümüz toplumlarında medyanın insan davranışları üzerinde oldukça etkili olduğu, insanların davranışlarını yönlendirdiği bilinen bir gerçektir. Bu yüzden medyanın olay ve durumlar karşısındaki karakteri toplumun karakterine dönüşebilmektedir.

Bu bağlamda, 15 Temmuz darbe girişiminde milli iradenin galip gelmesinde gerek görsel, gerek işitsel, gerekse de görsel işitsel basının tutumu olumlu yönde olmuştur. Hem televizyonlar hem de gazeteler yayınlarında milli iradeden, demokrasiden yana tavır sergilemişlerdir. Özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın o gece televizyonlar aracılığıyla yaptığı çağrı kısa sürede yanıt bulmuş ve milyonlar meydanlara inmiştir.

Aynı gece hazırlanan ve baskıya giren gazeteler de aynı tavrı göstererek milli irade ve demokrasiyi destekler nitelikte içerikler yayınlamışlardır. Ulusal gazetelerin hemen hapsinde bu tavrı görmek mümkündür. Ancak biz söz konusu olayın yaşandığı tarihlerde en çok tiraja sahip olan 7 ulusal gazetenin '15 Temmuz'u nasıl gördüklerini, nasıl değerlendirdiklerini ve nasıl yazdıklarını ele aldık.

16 Temmuz sabahı yayınlanan gazetelere ayrı ayrı bakıldığında Sabah Gazetesi darbe sabahı milli irade kavramını ön plana çıkarmıştır. Özellikle darbenin engellenmesinde halkın başrol oynadığı üzerinde sık sık vurgu yapmıştır. Sabah gazetesi demokrasi kavramını genel olarak tüm haberlerinde yansıtmıştır.

Habertürk gazetesi ise; darbe girişimi karşısında iktidar partisi ve muhalefet partisi liderlerinin konuşmalarını yansıtmaya yoluna gitmiştir. Habertürk darbe girişimi karşısında meclisteki üç parti Ak Parti, CHP ve MHP'nin darbe girişimi karşısında sergiledikleri ortak tepkileri ön plana çıkarmıştır. Yine Habertürk gazetesi, Sabah gazetesinin yaptığı gibi demokrasi kavramını ön plana çıkarmıştır.

Posta gazetesi ve Hürriyet gazetelerinin 16 Temmuz'da birinci sayfaları benzer içerikte çıkmıştır. Posta gazetesi ve Hürriyet gazetesi darbe gecesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın CNN Türk'te akıllı telefonların kameralı konuşma uygulaması ile bağlanmasıyla halkı meydanlara ve havaalanlarına çağırmasıyla ilgili yayını haberleşme yoluna gitmişlerdir. Burada CNN Türk'ün katkısını ön plana çıkarmışlardır. Bu gazeteler aynı zamanda diğer gazetelerden farklı olarak birinci sayfada darbecilerin CNN Türk stüdyolarını basmalarıyla ilgili haberlere yer vermişlerdir.

Milliyet gazetesi de haberlerinde sık sık Erdoğan'ın darbe gecesinde, hem canlı yayında hem de sonrasında verdiği demeçleri haberleştirme yoluna gitmiştir. Haberlerde milliyet gazetesi de demokrasi kavramına sık sık vurgu yapmıştır. Ayrıca Milliyet, birinci sayfadan demokrasiye ve halkın iradesine vurgu yapan bir yazı yayınlamakla tavrını net bir şekilde ortaya koymuştur.

Hükümete muhalif olan ve hükümetin yaptığı icraatları hemen hemen hepsini eleştiren Sözcü gazetesi dahi demokrasi ve cumhuriyeti ön plana çıkaran içeriklere yer vermiştir. Sözcü gazetesi, muhalefet partisi genel başkanlarının darbe girişimine karşı tutumlarını haberleştirerek meselenin ülke meselesi olduğu yönünde bir izlenim oluşmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Türkiye gazetesi ise, ürettiği içeriklerde tamamen mevcut yönetimin, demokrasinin ve halkın yanında olduğunu ortaya koymuştur. Tıpkı Milliyet gazetesinde olduğu gibi kendi görüşünü net bir şekilde yansıtmış, demokrasiye vurgu yapmıştır.

Genel olarak bakıldığında Habertürk, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye, Milliyet, gazeteleri darbe sabahı birlik, beraberlik ve demokrasi kavramları üzerinden haber oluşturma yoluna gitmişlerdir. İncelemesini yaptığımız ulusal gazeteler sürecin darbeciler aleyhinde sonuçlanmasına katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Alkan, Türker (1989), *Siyasal Bilinç Ve Toplumsal Değişim*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 2
- Cereci, S. Ve Özdemir H. (2015). *Medyanın Toplumsal Gelişimi: Medya Toplulukları*, The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 33, p. 1-10, Spring I 2015
- Çebi, M.S. (2013). *Gabriel Tarde'in İzinde Medyanın İşlev ve Etkilerini Yeniden Gözden Geçirmek*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 36, Bahar 2013
- Güvenç, Bozkurt (1996), *Kültür ve Demokrasi*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Mora, N. (2008). *Medya ve Kültürel Kimlik*, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5 Sayı:1 Yıl:2008.
- Mutz, D. C. And Martin, P. S. (2001). *Facilitating Communication across Lines of Political Difference: The Role of Mass Media*. *The American Political Science Review*. 95 (1)
- Oskay, Ü. (1975). *Kitle Haberleşme Açısından Sosyal Algılama ve Tutumların Dinamiği*, Ankara: A.Ü. S.B.F. Dergisi, Cilt: XXIX, sayı: 1-2, Ank., 1975.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Türkiye'de Yığın İletişiminin Demokratik Siyasal Kültür Gelişimindeki Yeri ve Önemi*, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Dergisi
- Özdemir, Sadi (1998), *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Savaş, G. (2004). *Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım*, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 1
- Vural, A. M. (Yarih Yok). *Medyanın Kültürel Kalkınmayı Sağlama ve Eğitim İşlevi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.